

Autor: ÉMILE ZOLA
Název díla: ZABIJÁK

Autor:

- francouzský romanopisec, dramatik, literární kritik a teoretik
- jeden z nejvýznamnějších představitelů naturalismu
- narodil se 2. dubna 1840 v Paříži a zemřel údajně nešťastnou náhodou na otravu oxidem uhelnatým 29. září 1902 v Paříži
- narodil se v rodině italského inženýra, bývalého důstojníka Napoleonovy armády
- otec náhle zemřel, když Zolovi bylo 18 let a na jeho studium nezbylo mnoho peněz, s matkou se odstěhovali do Paříže
- v této době se na celý život spřátelil s pozdějším slavným malířem Paulem Cézannem
- studoval lyceum, ale kvůli zameškanosti neudělal ani na podruhé maturitní zkoušku a bídou byl donucen přijmout místo v nakladatelství Hachette
- ve volných chvílích psal kratší prózy
- zde okolo sebe soustředil skupinu mladých romanopisců – „medanská skupina“
- ostře kritizoval veličinu tehdejšího literárního světa
- po několika neuspěšných pokusech se Zola prosadil až v roce 1867 s románem Tereza Raquinová
- Zolova myšlenka byla taková, že román musí být postaven na vědeckém základě a spisovatel má být pouze pozorovatelem a zapisovatelem objektivní reality a že základem tvorby mají být pouze fakta

• **zařazení autora do uměleckého směru**

Naturalismus

- z latinského natura = příroda
- je to umělecký směr, ve kterém se snaží naturalista zachytit nezkreslenou realitu
- vznikl v 70. letech 19. století ve Francii z klasického realismu, chápe se jako jedna z podob realismu
- za jeho tvůrce je považován právě Émile Zola
- další představitelé: Guy de Maupassant, Gustave Flaubert, Alphonse Daudet
- hrdinové z okraje společnosti, týrané ženy a děti, opilci
- děj často končí špatně
- spisovatele láká pesimismus – lidská bída, smrt, stáří, drastické a odpuzující scény
- původní filozofický význam slova naturalista odkazoval k inspiraci empiricky orientovanou přírodovědou
- naturalismus souvisí s determinismem - člověk je předurčen prostředím a vrozenými vlastnostmi – dědičnost
- autor nevstupuje ani nezasahuje do děje, nechává vyvíjet události přirozeně
- cílem je obnažit člověka ve fyziologické podstatě, jako bytost se řídí pudy, ne mozkem

• **určení století, v němž autor tvořil**

2. polovina 19. století

• **určení dalších autorů stejného um. směru**

Francie:

Gustave Flaubert (1821–1880)

- francouzský spisovatel, představitel naturalismu
- studoval práva v Paříži, ale kvůli epileptickým záchvatům studia nedokončil

- finančně byl zajištěn, proto měl mnoho času na psaní
  - byl samotář, odmítl manželství jako projev měšťáctví
  - vynikal v filozofické a psychologické analýze
  - hodně cestoval – Itálie, Tunis, Blízký východ
  - zemřel 8.4.1880 v Croissetu
  - tvorba: Paní Bovaryová, Salambo, Bouvard a Pécuchet
- Guy de Maupassant (1850–1893)
- francouzský spisovatel, představitel naturalismu a realismu
  - mistr povídky
  - po rozvodu rodičů odešel s matkou do Normandie
  - ve 13 letech byl poslán na seminář v Rouen, později se v jednom z těchto seminářů setkal s G. Flaubertem
  - zúčastnil se prusko-francouzské války
  - odstěhoval se zpět do Francie, kde byl zaměstnán jako námořní úředník
  - v roce 1880 vydal své mistrovské dílo Kulička a v následujícím desetiletí byl schopen vydat až čtyři romány ročně
  - omenocněl, měl syfilis, tato zhoubná nemoc ho ničila až ho dohnala k šílenství
  - v roce 1892 se pokusil o sebevraždu a o rok později, 6.7.1893, zemřel v ústavu pro choromyslné v Paříži
  - tvorba: povídka Kulička, román Miláček, r. Příběh jednoho života
- České země:
- Vilém Mrštík (186 –1912)
- spisovatel, dramatik, kritik a překladatel
  - vystudoval gymnázium v Brně a v Praze
  - pokusil se o studium práv, ale kvůli uměleckým zájmům je nedokončil
  - překládal Zolu, Maupassanta
  - výsledkem bratrské spolupráce je drama Maryša, které je považováno za vrchol české realistické tvorby
  - v roce 1912 spáchal sebevraždu z obav, že ho jeho sused jde udat k soudu
  - tvorba: drama Maryša, román Santa Lucia, román Pohádka máje, kronika Rok na vsi
- Karel Josef Šlejhar (1864–1914)
- český naturalistický spisovatel
  - studoval v Pardubicích a Praze, kvůli nemoci studií zanechal
  - poté pracoval jako technický úředník v cukrovaru
  - jeho dílo je charakteristické hlubokým pesimismem, čtenáře se snaží šokovat děsivými detaily
  - nejčastěji píše o životě na vesnici, který líčí v těch nejhorších barvách
  - tvorba: Dojmy z přírody a společnosti, Kuře melancholik, Lípa, Peklo
- Karel Matěj Čapek–Chod (1860–1927)
- tvorba: Povídky, Nejzápadnější Slovan, Nedělní povídky
- Anna Maria Tilschová (1873–1957)
- tvorba: Alma mater, Černá dáma a tři povídky, Dědicové
- **názvy (případně obsahy) dalších autorových děl**
- román Nana - okrásné dívce, která využívá známostí a vysává z mužů peníze. Nakonec umírá na neštovice
- román Germinal - o vzpouře horníků, kteří bojují o svoje životy
- román Tereza Raquinová - tragický příběh ženy, která se spojí se svým milencem proti svému muži a neváhá jej zavraždit

Charakteristika uměleckého textu jako celku:

- **literární druh:**

epika

- **literární žánr:**

román

- **literární forma:**

próza

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **typ vypravěče:**

er-forma

- **vysvětlení názvu díla:**

zabijákem je závislost na alkoholu, případně sám alkohol

- **posouzení aktuálnosti díla:**

• Dílo je aktuální. V dnešní době stále více lidí přichází o vše kvůli alkoholu.

- **určení místa a času textu:**

Odehrává se v Paříži v 19. století, přesně v letech 1852-1860

- **stručné nastínění děje:**

Mladá žena Gervaisa se přestěhovala se svým milencem Lantierem a dvěma syny Klaudiem a Štěpánem z venkova do Paříže. Žili v chudobě v místnosti s chatrným nábytkem a Lantier trávil čas rozhazováním peněz v pochybných podnicích. Později utekl s dívkou Adélou a zanechal rodinu bez prostředků. Gervaisa se v prádelně poprala s Adélinou sestrou Virgínií.

Situace využil klempíř Coupeau, který byl do Gervaisy zamilovaný. Jeho snaha byla nejprve marná, ale nakonec mu Gervaisa neodolala a naplánovali si svatbu. Jediné, co jí kazilo radost, byli Coupeauovi příbuzní Lorilleuxovi, kteří se k ní chovali chladně, trochu pohrdavě a všude o ní rozšiřovali pomluvy. První roky jejich soužití probíhaly klidně, Gervaisa pracovala v prádelně, starala se o domácnost, Coupeau nosil domů peníze a nechodil do hospod. Klaudius odešel na střední školu a Coupeauovi si brzy našetřili na nový nábytek a přestěhovali se do lepšího bytu. Zanedlouho se jim narodila dcera Nana. Gervaisa začala toužit po vlastním krámku, kde by zaměstnávala dělnice.

Její sen zmařil Coupeaův úraz, po kterém si ho vzala do domácího ošetřování a všechny úspory investovala do jeho uzdravení. Coupeau se sice zotavoval, ale začínal si zvykat na nicnedělání, lenost a pomalu ztrácel svůj odpor k alkoholu. Gervaisin přítel Goujet půjčil Coupeauovým peníze, aby se mohli přestěhovat a Gervaisa si konečně mohla zařídit vlastní prádelnu. Také se začali starat o maminku Coupeauovou, protože se k ní rodina obrátila zády. Syn Štěpán začal pracovat ve stejné kovářské dílně jako Goujet. Gervaisa ho chodila často navštěvovat a vzplanula mezi nimi platonická láska. Coupeauová zjistila, že ve stejném domě jako ona bydlí také Virgínie. Staly se z nich přítelkyně a zdálo se, že stín z minulých dob byl překonán. Virgínie začala často mluvit o tom, že v okolí vidá Lantiera, čímž v Gervaise rozjitřila staré vzpomínky. V této době se již stávalo zvykem, že Coupeau přišel domů opilý.

Na hostině, která oslavovala Gervaisin svátek, se objevil Lantier a spřátelil se s Coupeauem. Postupem času to došlo tak daleko, že u nich začal bydlet a nenápadně utrácet jejich peníze. Prádelně se přestalo dařit a Gervaisa se začala topit do bažiny dluhů. Lantier se jí pokoušel svést a ona nakonec ztratila sílu mu odporovat. Jedné ošklivé zimy zemřela stará paní Coupeauová, Goujet se s Gervaisou přestal stýkat a Nana uvnitř toho všeho vyrůstala, aniž by se jí dostávalo výchovy a pozornosti. Dopracovali to tak, že neměli ani na nájem, a tak se museli

přestěhovat do tmavého stíněného pokoje.

Rodina upadala čím dál níž, objevoval se všudypřítomný hlad a rozmáhající se bída. Coupeau už nadobro propadl alkoholismu, začal mít halucinace, třásl se mu ruce a musel být ošetřován v nemocnici. Když ho propustili, tak se ale ze svých chyb nepoučil a historie se opakovala. Stávala se z něj troska. Nana začala utíkat z domova, aby se vyhnula rodinnému peklu. Díky svému půvabu neměla problém si vydělat a dostat se do lepší společnosti, a tak jednou opustila domov navždy.

Gervaisu svíral hlad a zoufalství, což začala řešit alkoholem, dokonce byla ochotná prodávat svoje tělo. Ve značně zuboženém stavu potkala na ulici Goujeta, který jí poskytnul jídlo, víc však Gervaisa nemohla přijmout a nikdy ho už nespátřila. Začala lehce šílet a prosila hrobníka Bazougea, aby si ji „odnesl“. Coupeauovou konečnou stanicí se stala nemocnice, kde zemřel v bolestech a halucinacích. Gervaisin strastiplný život skončil v bídě, špině a vyčerpanosti v prohnilé díře pod schody.

- **určení smyslu díla:**

varuje před alkoholismem, ukazuje úpadek v bídu

- **pravděpodobný adresát:**

lidé všech věkových kategorií

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Je to Zolovo nejznámější dílo, které ho nejvíce proslavilo. Dílo není napsáno nijak odlišně od ostatních autorových děl.

- **tematicky podobné dílo:**

Honoré de Balzac – Otec Goriot

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Film Gervaisa z roku 1956 - režie René Clément

- na ČSFD hodnoceno 98 % a jedna z hodnotitelek sděluje, že lepší filmovou adaptaci literární předlohy neviděla.

Charakteristika úryvku z uměleckého textu:

Když byl Coupeau v posteli, dala mu dva pomeranče. Dojalo ho to. Byl zase velmi milý od té doby, co pil thé a co nemohl zapomínat svoje srdce na púltech výčepu. Nakonec se odvážíla mluvit s ním o jeho pomatení; byla překvapena, že uvažuje docela normálně, jako za starých dobrých časů.

„To je pravda,“ řekl a posmíval se sám sobě, „to jsem se namluvil nesmyslů! Představ si, že jsem viděl krysy a že jsem běhal po čtyřech, abych jim nasolil ocásek! A ty jsi mě volala! Nějací chlapy si to chtěli s tebou dát! No a takové všelijaké hlouposti, strašidla za bílého dne... já se na to moc dobře pamatuji, kotrba je ještě dobrá... Ale teď už mám pokoj, zdá se mi všelicos, když spím, mám všelijaké můry, ale můry má každý.“

Gervaisa u něho zůstala až do večera. Když přišel lékař v šest hodin na vizitu, řekl Coupeauovi, aby natáhl ruce. Už se skoro netřásl, zbylo jen slabé chvění v konečcích prstů. Ale jak přicházela noc, stával se Coupeau neklidným. Dvakrát se najednou na posteli posadil, díval se na zem do tmavých koutů místnosti. Najednou natáhl ruku, jako by o stěnu rozmáčkl nějaké zvíře.

„Copak je?“ ptala se Gervaisa poděšeně.

„Krysy. Krysy,“ zašeptal.

• atmosféra úryvku:

Ze začátku úryvku je atmosféra veselá, Coupeauovi se vrací mysl. Pak najednou zase mluví nesmysly a vracejí se mu halucinace, tím se atmosféra stává temnější.

• počet postav:

3 - Gervaisa, Coupeau, lékař

• charakteristika vystupujících postav (přímá, nepřímá):

Gervaisa – starostlivá, ochotná

Coupeau – blázen, zničený alkoholem

• charakteristika dalších postav:

Lantier – první muž Gervaisy, bohém, který měl rád alkohol a ženy, velmi vypočítavý, vše dělal pouze ve svůj prospěch

Nana – dcera Gervaisy, nezvladatelné dítě, které nedostalo řádné výchovy, odmala utíká z domova a vydělává prostitucí

Claudius a Štěpán – synové Gervaisy z prvního vztahu

• vztahy mezi postavami:

Gervaisa a Coupeau – manželé

Gervaisa a Nana – matka a dcera

Gervaisa a Lantier – první muž Gervaisy

Coupeau a Lantier – přátelé

Gervaisa a Goujet - přátelé

• zařazení úryvku do kontextu celého díla:

Úryvek se vyskytuje ke konci díla, když je Coupeau v léčebně.

• použité jazykové prostředky:

forma vypravče – er-forma

dialog Gervaisy a Coupeaua

přímá řeč – „Copak je?“, „To je pravda,“

slohový postup: vyprávěcí

archaismus - thé, kotrba

metonymie - zapomínal svoje srdce na púltech výčepu

přirovnání - jako za starých dobrých časů, jako by o stěnu rozmáčkl nějaké zvíře

oxymóron - běhal po čtyřech, nasolil ocásek

epiteton - za bílého dne

nedořčenost – kotrba je ještě dobrá...

apostrofa - „Krysy. Krysy.”